ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ліман Френк Баум

ЧАРІВНИК КРАЇНИ ОЗ

Харків
«ФОЛІО»
2025

Зміст

Передмова 5
Глава 1. Ураган 7
Глава 2. Знайомство зі жвакунами 13
Глава 3. Як Дороті врятувала Опудала 23
Глава 4. Через ліс 33
Глава 5. Порятунок Залізного Лісоруба 41
Глава 6. Зустріч із Лякливим Левом 51
Глава 7. Подорож до Великого Оза 59
Глава 8. У полоні макового поля 69
Глава 9. Королева польових мишей 79
Глава 10. Страж Міських Брам 87
Глава 11. Смарагдове місто чудес 97
Глава 12. На пошуки Лихої Відьми . . . 113
Глава 13. Друзі знову разом 129
Глава 14. Летючі Мавпи 135
Глава 15. Жахлива правда про Оза Жахливого 145
Глава 16. Мистецтво магії від великого дурисвіта 157
Глава 17. Як запускали повітряну кулю 163
Глава 18. Уперед, на південь 169
Глава 19. Напад войовничих дерев . . . 177
Глава 20. Тендітна Порцелянова країна 183
Глава 21. Лев стає Царем Звірів 191
Глава 22. У краю південців 197
Глава 23. Добра Чаклунка Ґлінда виконує бажання Дороті 203
Глава 24. Знову вдома 211

Передмова

Протягом століть фольклор, легенди, міфи і чарівні казки йдуть поруч із дитинством, бо кожна звичайна дитина відчуває здоровий підсвідомий потяг до історій фантастичних, дивних і відверто неймовірних. Крилаті феї з казок братів Грімм чи Андерсена принесли дитячим серцям радості більше, ніж будь-які інші вигадки людства.

І все ж стародавня казка, що справно служила багатьом поколінням, тепер віджила свій вік і може вважатися «історичною» в бібліотеці дитячої літератури, бо настав час нового покоління «чарівних казок», в яких зникають добре знайомі образи джина, гнома та феї-чарівниці, так само як і всілякі страхітливі події, від яких аж кров холоне, що їх вигадували автори, аби додати, завдяки жахові, якесь високоморальне повчання. Та сучасна освіта вже включає в себе уроки моралі; отже, сучасна дитина шукає в чарівній казці лише роз- ваг і з радістю обходиться без лячних сцен.

Маючи все це на увазі, автор і написав повість «Чарівник країни Оз» виключно для розваги нинішніх дітлахів. Цей твір замислювався як сучасна чарівна казка, у якій зберігаються дива й радість і немає місця страхіттям та стражданням.

Л. Френк Баум

Глава 1

УРАГАН

Дороті жила в малій хатинці посеред безкраїх прерій Канзасу. Жила вона разом із дядечком Генрі, який був звичайнісіньким фермером, і тітонькою Ем, дружиною звичайнісінького фермера. Дерев'яна хатинка, в якій вони жили, була маленька, бо деревину доводилося везти здалеку хурами. Невелика хатинка мала чотири стіни, долівку й дах, які разом складали одну-єдину кімнату, а в кімнаті тулилася стара іржава грубка, а ще буфет для посуду, стіл, три чи чотири стільці та два ліжка: одне більше — для дядечка Генрі та тітоньки Ем, — в одному кутку, а менше, для Дороті, — в іншому.

У хатинці зовсім не було горища, та й льоху теж, якщо не вважати за льох невелику схованку під хатиною на випадок урагану, куди всі могли б укритися, якби здійнявся один із тих лютих смерчів, що часом трапляються в цих краях і здатні змести на своєму шляху навіть і більший будинок. Тому просто посеред кімнати була ляда, а під лядою — драбина, яка вела вглиб темної схованки.

Коли Дороті виходила з дому, то навкруги, скільки сягне око, стелилася без-

межна сіра прерія. І куди не поглянеш — ані деревця, ані хатинки — до самого небокраю оку ні за що зачепитися. Під пекучим сонцем орана земля запеклася, всіялася тріщинками, навіть травинки пожухли і тепер були не зеленими, а такого ж попелястого кольору, як і все довкола. Колись дерев'яну хатинку було пофарбовано, та на сонці фарба взялася пухирями й облущилася, а рештки фарби змили дощі, і тепер хатина виглядала сірою та непривітною, як і земля й трава.

Коли тітонька Ем уперше сюди потрапила, вона була в'юнкою доладною молодицею. Та сонце й вітер змінили її також. Вони загасили веселі іскринки в її очах, залишивши їм усе той же сірий і безрадісний колір, вивітрився рум'янець на щоках і червінь на вустах, і вони теж посіріли. Вона й сама неначе всохла і вже ніколи не посміхалася.

Дороті була сиротою і коли вперше приїхала до них, Ем з незвички аж здригалася від дитячого сміху. Вона зойкала й хапалася рукою за серце кожного разу, коли чула дзвінкий дитячий голосок, і тільки чудувалася, чому тут може радіти маленька дівчинка.

А дядечкові Генрі й поготів було не до сміху. Зранку й до вечора він працював у поті чола і що таке радість — зроду не відав. Він також був увесь сірий — від довгої сивої бороди до запилених шкарубких черевиків. Вигляд у нього був суворий та невідрадний, і здебільшого він мовчав.

Єдиною відрадою ж для Дороті був Тото. Це він не давав їй нудьгувати та скрашував сірість буденщини. На відміну від усього іншого, Тото був не сірий, а чорний. Тото звали песика; у нього були довгі шовковисті кудлі і чорні, неначе намистинки, оченята, які кумедно виблискували обабіч потішного носика-ґудзика. З ранку й до вечора Тото міг гратися, і Дороті гралася з ним — вона гаряче його любила.

Утім, нині їм було не до ігор. Дядечко Генрі сидів на порозі і з тривогою вдивлявся в небо, яке виглядало сьогодні навіть сіріше, ніж зазвичай. Дороті стояла в дверях з Тото на руках і також дивилася в небо. Тітонька Ем мила посуд.

Аж раптом усі почули, як десь далеко з північного боку сердито загув вітер. Дядечко Генрі та Дороті побачили, як ген-ген високою травою пішли хвилі, провіщаючи ураган. А потім почувся пронизливий свист у повітрі, але вже з півдня. Вони повернулися в той бік і побачили, як трава аж забурунилася.

Дядечко Генрі рвучко підхопився.

— Емо, насувається ураган! — гукнув він у глиб хатинки. — Нагляну за худобою. — І він похопився до хліва, — до корів та коней.

Тітонька Ем кинула поратись і підбігла до дверей. Визирнула і збагнула, яка небезпека насувається.

— Дороті! — гукнула вона на бігу. — Мерщій у льох!

Тото вискочив у Дороті з рук і з переляку чкурнув під ліжко, дівчинка кинулася його витягати. Переполохана тітонька Ем, піднявши ляду, вже злізла по драбині в глиб схованки.

Дороті вдалося впіймати песика, й вона метнулася слідом за тітонькою. Та коли вона була вже на півшляху до рятівної ляди, почувся несамовитий рев вітру, хатинку трусонуло так, що Дороті покотилася по підлозі.

І раптом трапилося от що. Двічі, а може, й тричі хатинка обернулася навколо себе та повільно здійнялася у повітря. Дороті відчула, наче вона піднімається на повітряній кулі. Північний та південний вітри зустрілися саме над хатинкою, і вона опинилася, як то кажуть, в епіцентрі циклону, в його «оці». Там буревію зазвичай немає, але потужна круговерть завихрює все, що всередині, догори — саме це й трапилося з хатинкою. Вона здіймалася

все вище й вище, аж поки не досягла гребеня урагану і там зависла, а тоді її понесло все далі й далі, як ту пір'їну, в далеку далечінь.

Навколо зависла густа пітьма, несамовито завивав вітрисько, але хатинку вже так не гойдало. Тож після першого пориву, коли хатину добряче трусонуло, тепер вона була неначе немовля, яке дбайливо колишуть у колисці.

А от Тото все це геть не подобалося. Він голосно дзявкав і гасав з кутка в куток. Дороті ж принишкла на підлозі й думала-гадала: чим усе це скінчиться? У метушінні Тото одного разу ледве не провалився у відкриту ляду сховища. І вже сягнув туди; і на якусь мить Дороті здалося, що вона його вже втратила назавжди. Та наступної миті вона помітила, що з ляди стирчать довгі вуха; бо, як не дивно, підйомна сила вітру не давала йому впасти. Дівчинка не розгубилася, підповзла ближче, втягла песика за вуха досередини і завбачливо зачинила ляду.

Вони зіщулено сиділи отак не знати скільки. Врешті-решт, Дороті перебороло свій первісний острах; та все ж їй було не по собі; вітер вив так, що аж вуха закладало. Спершу вона завмирала від жаху: боялася, що хатинка от-от впаде і вона розіб'ється разом з нею. Та година спливала за годиною, а нічого такого не трапилося. Тож хвилювання потроху вляглося, і вона вирішила спокійно чекати, що ж воно буде далі. Зрештою, хитрою підлогою вона дісталася до свого ліжечка і прилягла, а Тото примостився поруч.

І хоч хатинку так само гойдало під завивання вітру, стомлена Дороті заплющила очі і невдовзі уже міцно спала.

Глава 2

ЗНАЙОМСТВО ЗІ ЖВАКУНАМИ

Прокинулася вона від поштовху — такого сильного й раптового, що якби не м'яке ліжечко, то можна було б і забитися. Спросоння вона не одразу второпала, що сталося, а Тото уткнувся своїм холодним носиком їй в обличчя і жалісно заскавучав. Дороті підхопилася у ліжку і помітила, що хатину більше не хитає. У вікно заглядало яскраве сонечко й заливало всю кімнату. Вона скочила на підлогу, наввипередки з Тото кинулася до дверей і розчахнула їх.

Від того, що відкрилося очам, дівчинка аж зойкнула, очі її покруглішали. Це ж треба! Буревій опустив хатинку на землю досить-таки лагідно, як на буревій, посеред країни казкової краси. Навкруги буяли зелені луки та садки. Величаві фруктові дерева рясніли наливними плодами. То тут, то там милували око бучні квітники, а серед дерев та кущів співали та пурхали рідкої краси птахи з яскравим пером. Неподалік у моріжку дзюрчав прозорий ручай, і оте дзюрчання для дівчинки, що споглядала щодень лише суху прерію, бриніло чаруючим співом.

Милуючись чудовим краєвидом, дівчинка не відразу помітила, що до неї наближаються якісь незнайомі людці — таких вона зроду не бачила. Зростом — такі, як Дороті, яка, як на свій вік, була досить височенька, а от за віком вони виглядали значно старшими. Їх було четверо: троє чоловіків та жінка, і всі вони були чудернацьки вдягнені. Уявіть: на головах — гостроверхі капелюхи, а по обводу криси звисали маленькі бубонці, які милозвучно подзенькували при ходьбі. Капелюхи чоловіків були блакитні, а у жіночки — білий, а ще на ній була біла мантія, яка хвилями опадала з рамен. По її тлу, як на нічному небі, були розсипані зірочки, які на сонці ряхтіли, наче ті діаманти. Чоловічки були вбрані в усе блакитне, того ж відтінку, що й капелюхи, а на ногах мали до блиску начищені чобітки із закачаними халявками — теж блакитного кольору. Чоловічки, як здалося Дороті, були десь такого ж віку, як і дядечко Генрі, бо двоє були з бородами. А от жіночка, поза всяким сумнівом, була значно старша. Зморшки глибоко поорали її обличчя, волосся було сиве-сивісіньке, та й рухалася вона хіба що через силу.

Наблизившись до хатини, на порозі якої стояла Дороті, чоловічки затупцяли на місці й почали перешіптуватися, неначе не наважуючись підійти ближче. А от стара жіночка без крихти боязні підійшла до Дороті, низько вклонилася й приязно мовила:

— Ласкаво просимо до краю Жвакунів, о найшляхетніша Чародійко! Вельми вдячні тобі, що ти поклала край пануванню Лихої Відьми Сходу й визволила наш народ із неволі!

Дороті ошелешено слухала слова старенької. Чого це та називає її чародійкою, та ще й буцімто вона поклала край владі якоїсь там Відьми? Яка ж вона чародійка? Вона просто звичайнісінька дівчинка, що невідь-як опинилася за тридев'ять земель від рідного Канзасу, і взагалі вона ніколи не збиралася когось там позбавляти влади!

Але старенька, вочевидь, чекала на відповідь, отож Дороті не без вагань мовила:

— Ви дуже люб'язні, але, мабуть, сталася якась помилка. Нічому я край не клала...

— Ну, якщо не ти — то твоя хатинка, — посміхнулася старенька, — а це, зрештою, те саме. Он бачиш? — мовила вона і показала на ріг хатини. — Ото ж її ноги стирчать з-під колоди...

Дороті глянула і злякано зойкнула. І справді: неподалік з-під великої балки, що тримала стіну, стирчали ноги, взуті у срібні черевички з гострими носаками.

— Ой лишенько! — Дороті у розпачі сплеснула руками. — Невже хатинка впала просто на неї? Що ж тепер робити?